

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 13 april 1920 kl. 5 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område.

I en inom andra kammaren av herr *Vennerström* väckt motion, nr 307, hemställes, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville låta utreda frågan om införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område och för riksdagen framlägga förslag därom.

I avseende på motiveringen hänvisas till motionen.

Den fråga, som genom här förevarande motion bragts inför riksdagens prövning, är utan tvivel särdeles betydelsefull och förtjänt av största uppmärksamhet. Å ena sidan kan en väl ledd teater, om den vidhåller sin uppgift att vara en bildningsanstalt med kultur- och skönhetsvärden på sitt program, bliva en kulturfaktor av särdeles högt värde på samma gång den på ett förädlade sätt fyller ett hos de flesta människor förefintligt nöjesbehov. Å andra sidan kan teatern, om den frånträder sin uppgift av bildningsanstalt och nedsjunkit till enbart nöjesetablissemang, som ockrar på folkets sämre lidelser, verka rent av förråande och sedligt nedbrytande.

Om man med uppmärksamhet följer denna verksamhet, sådan den för närvarande bedrivs i vårt land, lär man icke kunna undgå att finna, det man i betänklig grad slagit in på denna senare väg, fastän många och beaktansvärda undantag givas. Även om utskottet anser, att motionären i sin framställning av det nuvarande tillståndet på detta område

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 13 saml. 1 avd. 6 häft. (Nr 7—8.) 1

Utskottet.

använt allt för starka uttryck, nödgas dock utskottet medgiva, att den kritik, som i motionen tagit sig uttryck, i stort sett är berättigad. Den livliga diskussion, som på senare tid uppstått i denna fråga ej blott inom teatervärlden utan jämväl i pressen och bland den stora allmänheten i övrigt, visar ock, att den är i hög grad aktuell.

Icke ens i huvudstaden äro teaterförhållandena sådana, som de borde vara och som man kunde ha rätt att vänta. Väl torde det vara så, att flera av synnerligen de större teatrarna i allmänhet hållas uppe på ett jämförelsevis högt plan, men detta är ingalunda förhållandet med alla. Allmänt torde åtminstone om de s. k. revyteatrarna kunna sägas, att »den konstnärliga smakförskämningen och ockret på osunda instinkter och lidelser» trängt in. »Revyens uppgift som ett ystert skämt med en viss orts löjligheter och personer i deras offentliga gärning har kastats åt sidan och lämnat plats för en sorts utstyrselstycken med unken atmosfär, råhet — och sensualitet i lägsta form».

Vad landsorten beträffar torde förhållandena i ett flertal fall vara ännu sämre. Visserligen finnas även där många teatersällskap, som genom god konstnärlig ledning och sorgfälligt vald repertoar väl fylla sin uppgift, men motsatsen finnes också i oroväckande grad. Antalet kringresande teatersällskap, som av motionären uppgives till ett sjuttiootal, är utan tvivel allt för stort, vilket vållar, att så väl sceniska ledare som personal ofta äro av underhåligaste slag. Motionärens tal om »ett skådespelarproletariat, hemfallet åt konstnärlig, ekonomisk och social misär» äger därför helt visst sitt berättigande.

Ett kraftigt uttryck för, att åtgärder böra vidtagas i syfte att råda bot för här påpekade missförhållanden, är jämväl den framställning, som genom en tillsatt kommitté under början av innevarande år gjorts till Kungl. Maj:t av vissa i teaterverksamheten särskilt intresserade samman slutningar.

Utan att i annan mån än som framgår av detta utlåtande kunna dela den mening, som i nämnda framställning uttalas, har utskottet dock ansett skrivelsen vara så belysande för de rådande förhållandena, att dess väsentliga innehåll borde för riksdagen framläggas, varför dess huvudpunkter intagits som bilaga till detta utlåtande.

Sådana förhållandena nu enligt utskottets mening äro, ställes man ovillkorligen inför den frågan, huruvida från det allmännas sida något kan och bör göras för undanskaffande av åtminstone den värsta urartningen, eller om man tillsvidare bör ställa sig avvaktande. Det naturliga vore, att allmänheten själv reagerade mot de sämre teaterföreställ-

ningarna och därigenom framtvingade de bättre. Enligt vad utskottet har sig bekant hava också ansatser härtill icke utan framgång blivit gjorda. De i ett flertal städer och andra större samhällen bildade folkparksföreningarna lära nämligen genom sina centralorganisationer hålla ganska sträng kontroll däröver, att å deras friluftsteatrar underhålliga föreställningar ej må förekomma. Nöjeskulturens höjande och smakens inriktande på mera förädlande sysselsättningar och förströelser skall ock alltid bli det verksamaste vapnet mot de sämre nöjena, och får utskottet i anledning av herr Skölds motion nr 263 anledning i ett senare utlåtande härtill återkomma.

Även med en stegrad nöjeskultur kan man dock förutsätta, att allmänhetens egna åtgöranden ej skola räcka till, helst man alltid måste räkna med att en stor del av allmänheten ej skall visa sig mäktig nödig reaktion mot de sämre nöjena. En viss statlig kontroll synes därför bli nödvändig. Det gäller blott att för denna utfinna sådana former, att den skär bort de svårare missförhållandena utan att lägga allt för hämmande och tryckande band på verksamheten och dess utövare.

Frågan blir då, om en sådan kontroll är möjlig. Motionären hänvisar till den kontroll, som genom censuren övas å biografen. Det råder väl intet tvivel därom, att denna kontroll varit synnerligen välgörande utan att dock lägga hinder i vägen för en god biograf. Det borde då låta sig göra även på teaterns område, fast givetvis andra metoder måste väljas. Motionären har själv föreslagit »ett smidigt avpassat *koncessionssystem*, som gallrar ut teaterledare utan konstnärliga och ekonomiska kvalifikationer och begränsar antalet teatersällskap så, att det svarar mot behovet och möjligheterna». I huvudsak kan utskottet instämma i detta förslag. Dock måste utskottet eftertryckligt betona, att huvudvikten vid en sådan gallring måste läggas på *ledarnas konstnärliga kvalifikationer samt i övrigt rent personliga egenskaper och lämplighet*. Att uppställa krav på ekonomiska garantier synes vara särdeles vanskligt. Säkerligen skulle därigenom vägen stängas för många eljest dugliga och lämpliga personer, som kunde önska starta eget sällskap. Den faran torde heller icke vara alldeles utesluten, att landsortens teaterverksamhet kunde falla i händerna på ett fåtal kapitalister eller ekonomiska sammanslutningar, för vilka de konstnärliga intressena bleve underordnade de rent ekonomiska. Frågan om ekonomiska garantier har ock mötts med bestämd gensaga från landsortens teaterledare. Erfarenheten torde jämväl ha givit vid handen, att, därest ledaren äger konstnärliga kvalifikationer samt personliga ledaregenskaper, faran för ekonomisk misär är jämförelsevis ringa.

Under överläggningen i denna fråga har utskottet ävenledes tagit i övervägande, huruvida ej för erhållande av koncession borde dels uppställas krav på vissa kvalifikationer hos de sceniska artister, en teaterledare ville engagera för sitt sällskap, dels övas viss censur ifråga om blivande repertoar. Utskottet har emellertid trots sig finna, att uppfyllandet av dessa villkor skulle stöta på nära nog oöverkomliga svårigheter. Det torde ej vara möjligt för teaterledaren att redan vid sin koncessionsansökan lämna uppgift å personal och repertoar, då han ej lär kunna träffa behöfliga avtal därom, förr än han fått sin ansökan beviljad. Dessutom torde i själva koncessionssystemet ligga vissa garantier, som göra ifrågavarande bestämmelser mindre nödvändiga. Man måste ju förutsätta, att, om koncessionssystem införes, koncessionen måste avse viss begränsad tid, som torde böra sättas till högst tre år, och att beviljad koncession *kan återkallas*, därest synnerlig anledning därtill föreligger. Fastän utskottet är av den uppfattningen, att en sådan utväg som vägrad koncessionsförnyelse eller indragning av beviljad koncession endast med yttersta varsamhet bör beträdas, ligger dock utan tvivel i blotta möjligheten därav en borgen för, att teaterledaren skall söka såväl i avseende på personal som repertoar hålla den konstnärliga nivån uppe.

Utskottet vill alltså förorda, att teaterverksamheten ställes under en viss kontroll, som utan obehörig censur eller onödigt tryckande band genom ett väl avpassat koncessionssystem gallrar bort olämpliga teaterledare. Man borde kunna förutsätta, att redan genom denna åtgärd en sådan begränsning av teatersällskapens antal skulle ske, att ytterligare åtgärder i detta syfte ej torde åtminstone tills vidare böra ifrågasättas.

Utö vandet av denna kontroll och beviljandet av koncession synes lämpligen böra uppdragas åt en nämnd, vari de i teaterverksamheten intresserade parterna äro representerade — dock ej i den utsträckning, som i bilagda framställning föreslagits — samt därjämte det allmänna bildningsintresset tillgodosett genom någon eller några av Kungl. Maj:t insatta ledamöter, varav en tillika förordnas som nämndens ordförande.

I likhet med förhållandena på biografcensurens område torde dels närmare föreskrifter för nämndens verksamhet böra utfärdas, dels sådana anordningar träffas, att kostnader för statsverket så vitt möjligt undvikas.

I anslutning till vad sålunda anförts, får utskottet i anledning av förevarande motion härigenom hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möj-

ligt ville låta utreda frågan om införande av koncessionssystem å teaterverksamhetens område och för riksdagen framlägga förslag därom.

Stockholm den 13 april 1920.

På utskottets vägnar:

FRANS BERGGREN.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Berggren, Berglund, Welin, Åhrberg, Johanson* i Huskvarna, *Jungnell*^{*)}, *Johanson* i Rimforsa^{*)}, *Westman, Elldin* och *Olsson* i Labbemåla.

Bilaga.

Till Konungen.

På grund av den ivriga pressdiskussionen har en av delegerade för Svenska Teaterförbundet, Svenska Skådespelareföreningen, Svenska Landsortens Teaterledareförening, Svenska Landsortens Teaterägareförening, Sveriges Författareförening samt Sveriges Dramatiska Författareförening bildad kommitté bearbetat Sveriges teaterfråga och tillåter sig i underdånighet hos Eders Kungl. Majestät framhålla de resultat, var-till kommittén nått.

De missförhållanden som närmast böra ändras kunna enligt kommitterades åsikt sammanfattas sålunda:

1. De ambulerande teaterledarna äro allt för bundna av ekonomiska hänsyn samt försvåra ofta genom hänsynslös, ja någon gång illojal konkurrens inbördes var-andras arbete.

2. De ständiga resorna uttrötta personalen samt medgiva icke tid till allvarliga repetitioner. Därigenom sänkes prestationernas konstnärliga nivå, och publikens in-tresse äventyras.

3. Frånvaron av kontroll över de nystartade teaterledarnes konstnärliga och eko-nomiska kvalifikationer möjliggör bildandet av undermåliga sällskap, som dels kon-kurrera med den goda teatern, dels genom sina prestationer avskräcka den fordrings-fullare delen av publiken från teaterbesök, dels slutligen genom sina ekonomiska

^{*)} Icke närvarande vid utlåtandets justering.

manipulationer före den förr eller senare inträffade kraschen skada de goda sällskapens kredit.

4. De alltför höga utgifterna för resor, frakter, teaterhyror m. fl. dagkostnader tvinga teaterledaren att inskränka utgifterna för sin skådespelarpersonal och förleder honom att föredraga mindre kvalificerade, billigare krafter framför mera dugande sådana med större lönepretentioner.

5. De otillräckliga möjligheterna till utbildning medge icke sällskapets fullständiga rekrytering med för yrket utbildad personal.

6. Den ekonomiska riskens allt större betydelse för teaterledaren har ytterligare förminskat möjligheterna för unga svenska diktare att få sina dramatiska arbeten framförda på scenen, vilket i sin tur måhända hämmat utvecklingen av vår nationella dramatik. Då det torde vara ringa utsikter för att ett direkt samarbete mellan de konkurrerande teaterledarna och övriga på olika sätt intresserade parter skall kunna åvägbringa att den invecklade och svårbehandlade frågan på så sätt skulle kunna lösas, synes det lämpligt, ja nödvändigt, att en auktoritativ institution inrättas, den där vore lämpad att utgöra högsta rådgivande myndighet i frågor som röra den svenska teaterverksamheten.

Denna institution borde vara så sammansatt, att dels samtliga parter finge tillfälle att bevaka sina resp. intressen och dels statsmyndigheterna bereddes möjlighet att tillgodose det allmännas bästa i den betydelsefulla kulturinstitution, som teatern är och i ännu högre grad borde kunna bliva.

Kommitterade hava sökt utarbета ett förslag innehållande i stora drag huvudpunkterna i en för institutionen — nämnden eller vad den sedan må kallas — gällande instruktion.

Förslag till ordnande av teaterförhållandena i Sverige.

§ 1.

Med uppgift att ordna och utgöra en centralorganisation för teaterverksamheten i Sverige tillsättes en nämnd, bestående av 7 personer, av vilka Kungl. Maj:t utser en ledamot, som är nämndens självskrivna ordförande och följande korporationer: Sveriges Författareförening, Sveriges Dramatiska Författareförening, Svenska Landsortens Teaterledareförening, Svenska Landsortens Teaterägareförening, Svenska Teaterförbundet och Svenska Skådespelareföreningen välja vardera en ledamot jämte en suppleant för denne.

§ 2.

Nämndens uppgifter äro:

- att* avgiva yttrande angående ansökan av koncession för bedrivande av yrkesmässig teater eller annan likartad verksamhet samt att övervaka dennas handhavande;
- att* hava överinseende över statens läroverk för utbildande av dramatiska artister;
- att* stödja den inhemska dramatiken;
- att* avgiva utlåtande, som av myndigheterna kunna begäras, samt meddela upplysningar i ämnen, som falla inom området för nämndens verksamhet.

§ 3.

För tillstyrkande av sådan ansökan som i § 2 mom. 1 nämnes erfordras, att vederbörande teaterledare:

visar garantier för sällskapets ekonomiska bärkraft;

till nämnden lämnar tillförlitliga uppgifter angående den avsedda repertoarens allmänna karaktär, sällskapets ungefärliga personalsammansättning samt den beräknade lönestaten;

förbinder sig att för nämnden, innan uppförande äger rum, förete bevis från rättsinnehavaren, att han äger befogenhet uppföra resp. pjäser.

§ 4.

Koncession att bedriva teaterverksamhet meddelas för ett år i sänder; avser verksamheten flera sällskap, sökes koncession för vart och ett särskilt. Därest förutnämnda villkor för koncessions erhållande icke längre uppfyllas, vare koncessionen förverkad.
